

Azərbaycan xalqının milli yaddaşı və qəhrəmanlıq salnaməsi

Xalqımızın XX əsr tarixində ən faciəli və eyni zamanda ən şərəfli səhifələrindən biri 20 Yanvar faciəsidir. Bu qanlı hadisə yalnız günahsız insanların qətlə yetirilməsi ilə deyil, həm də xalqımızın azadlıq, müstəqillik və milli ləyaqət uğrunda apardığı mübarizənin zirvə nöqtəsi kimi tarixə həkk olunub. 20 Yanvar faciəsindən 36 il keçməsinə baxmayaraq, bu hadisə xalqın yaddaşında silinməz iz buraxıb, milli şüurun formalaşmasında həlledici rol oynayıb.



1990-cı il 20 Yanvar faciəsinə aparən yol 1987-ci ildən başlayaraq azərbaycanlıların Ermənistan ərazisindəki tarixi torpaqlarından kütləvi deportasiyası, Dağlıq Qarabağın Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi cəhdləri və erməni millətçi dairələrin açıq separatçı fəaliyyətləri ilə müşayiət olundu. Gərginliyin artmasına baxmayaraq, Sovet İttifaqının rəhbərliyi vəziyyəti sabitləşdirmək, dinc əhalinin təhlükəsizliyini təmin etmək əvəzinə Azərbaycan xalqına qarşı misli görünməmiş və əvvəlcədən planlaşdırılmış hərbi cinayət törətdi.

20 Yanvar hadisələri insanlıq əleyhinə yönəlmiş, məqsədyönlü və planlı şəkildə həyata keçirilmiş hərbi əməliyyat idi. Azərbaycana yeridilən sovet qoşunlarının tərkibinə Stavropoldan, Rostovdan, Krasnodardan səfərbər edilmiş erməni zabiti və əsgərləri, eləcə də hərbi məktəblərdə təhsil alan erməni kursantları da daxil edilmişdi. 1990-cı il yanvarın ortalarından etibarən SSRİ Müdafiə və Daxili İşlər nazirliklərinin, habelə digər xüsusi təyinatlı hərbi birləşmələrin 66 mindən artıq əsgər və zabiti Bakı şəhərinə gətirilərək müxtəlif hərbi obyektlərdə yerləşdirilmişdi. Bu faktlar Bakıya qarşı genişmiqyaslı hərbi müdaxi-

lənin əvvəlcədən planlaşdırıldığını açıq şəkildə sübut edirdi.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə qoşun hissələri Bakıya və Azərbaycanın bir neçə rayonuna yeridildi. Qadın, qoca və uşağa belə fərq qoymadan dinc əhali tanklardan, zirehli döyüş maşınlarından və müxtəlif tipli silahlardan atəşə tutuldu. Tarixə "Bakı əməliyyatı" adı ilə düşən bu hərbi təcavüz xüsusi qəddarlıqla həyata keçirildi, fəvqəladə vəziyyət elan olunmadan əvvəl belə onlarca insan əmin-amanlıcasına qətlə yetirildi.

Kütləvi insan qırğını törədildikdən sonra yalnız 1990-cı il yanvarın 20-si səhər saat 5:30-da radio vasitəsilə Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edildiyi elan edildi. Halbuki həmin vaxta qədər şəhərin mərkəzində hərbi texnika hərəkət edib, Xəzər Hərbi Donanmasına məxsus gəmilərdən şəhərə desant çıxarılmışdı. Nəticədə respublika üzrə 147 nəfər şəhid olmuş, 744 nəfər yaralanmışdı, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmiş, yüzlərlə ev, nəqliyyat vasitəsi və dövlət əmlakı məhv edilmişdi. Bu hadisə totalitar sovet rejiminin əsl mahiyyətini bütün çılpalığı ilə üzə çıxardı.

20 Yanvar faciəsi sovet imperiyasının Azərbaycandakı siyasi və mənəvi dayaqlarını sarsıtdı. Xalqın Sov.İKP-yə və mövcud rejimə nifrəti son həddə çatdı, minlərlə insan partiya sıralarını tərk etdi. Bu qanlı hadisə Azərbaycan xalqının azadlıq iradəsini qıra bilmədi, əksinə, milli mübarizəni daha da gücləndirdi.

20 Yanvar hadisələrinə ilk qəti və prinsipial siyasi-hüquqi qiymət Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən verildi. Faciənin ertəsi günü 1990-cı il yanvarın 21-də Heydər Əliyev Moskvadakı Azərbaycan nümayəndəliyinə gələrək Sovet rəhbərliyini açıq şəkildə ittiham etdi, bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya və humanizmə zidd olan cinayət adlandırdı. Onun bu cəsarətli mövqeyi Kremlin informasiya blokadasına baxmayaraq, dünya ictimaiyyətində geniş əks-səda doğurdu və Azərbaycan xalqına böyük mənəvi dəstək oldu.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1990-cı il noyabrın 21-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisində 20 Yanvar faciəsinə siyasi-hüquqi qiymət verildi. 1994-cü il martın 29-da isə Milli Məclis səviyyəsində qəbul edilən qərarla bu qanlı aksiya Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş hərbi təcavüz və cinayət kimi rəsmən tanındı. Bu qərar 20 Yanvar faciəsinə verilən ilk tam və obyektiv dövlət qiyməti oldu.

1990-cı il 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi Azərbaycan dövləti tərəfindən əbədləşdirilib. Bakı şəhərində Şəhidlər xiyabanında "Əbədi məşəl" abidə kompleksi ucaldılıb, "20 Yanvar Şəhidi" fəxri adı təsis edilib. Hər il yanvarın 20-si Ümumxalq Hüzün Günü kimi qeyd olunur və Azərbaycan xalqı şəhidlərin xatirəsini dərin ehtiramla yad edir.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şəhid ailələrinin sosial müdafiəsi daim gücləndirilir, onların rifahının yaxşılaşdırılması istiqamətində ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir. Son illərdə icra olunan sosial islahatlar çərçivəsində 20 Yanvar şəhidlərinin ailələri və əlilliyi olan şəxslər üçün təqaüdlər və müavinətlər dəfələrlə artırılıb, onlara mənzil və avtomobillər verilib. Bu siyasət dövlətin şəhidlərə olan ali ehtiramının bariz nümunəsidir.

20 Yanvar faciəsi Azərbaycan xalqı üçün təkcə böyük bir faciə deyil, həm də bir qəhrəmanlıq və rəşadət salnaməsidir. 1990-cı ilin 20 Yanvar tarixi Azərbaycan xalqının müstəqillik yolunda dönüş nöqtəsi olub. 2020-ci ildə əldə edilən tarixi Zəfər və 2023-cü ildə suverenliyimizin tam bərpası bir daha sübut edir ki, 20 Yanvar şəhidlərinin qanı yerdə qalmadı.

20 Yanvar günü ləyaqətini qoruyan, azadlıq uğrunda ölümə belə hazır olan xalqın tarixində əbədi qalacaq şərəfli bir gündür. Bu tarix həm faciə, həm də milli qürur mənbəyidir və Azərbaycan xalqının yaddaşında daim yaşayacaqdır.

Vasif QAFAROV,
Milli Məclisin deputatı

